

Hallitusneuvottelujen jaosto 2.1. Sosiaali- ja terveyspalvelut

Sirkka Sivula
lakimies

12.5.2023

STM:n virkanäkemyks

STM:n näkemyksen mukaan uusi vammaispalvelulaki tulee säilyttää sellaisena kuin eduskunta on sen hyväksynyt. STM esittää kantanaan, että

- **vammaispalvelulain soveltamisalan toteutumista seurataan lain voimaantulon jälkeen. Tavoitteena on, että laki pysyy vammaisille henkilöille suunnattuna erityislakina.**
- STM ei näe mahdollisena vaihtoehtona lain voimaantulon siirtämistä tai lain sisällön muuttamista.

Perustelut virkanäkemykselle

Juuri hyväksytty ja vuosia odotettu laki

1

- Uusi vammaispalvelulaki on **hyväksytty** eduskunnassa aivan viime hetkillä **1.3.2023**.
- **Sosiaali- ja terveysvaliokunta antoi** perusteellisen käsittelyn ja lakiin tehtyjen muutosten jälkeen **yksimielisen mietinnön**, jonka eduskunta hyväksyi sellaisenaan.
- Yhteen yhteiseen vammaispalvelulakiin tähdännyt **valmisteluprosessi on alkanut jo vuonna 2006**, jonka aikana on tehty kaksi osittaisuudistusta (päivätoiminta 2007 sekä henkilökohtainen apu 2009 subjektiivisina oikeuksina lakiin) ja kerran saatu hallituksen esitys (HE 159/2018 vp) eduskuntaan asti, jossa se raukesi hallituksen hajotessa.
- Olisi **poliittisesti vaikea viivyttää lain voimaantuloa** tai lähteä muuttamaan lakia.

Perustelut virkanäkemykselle

Aikatauluongelmat

2

- **Lain voimaantuloa voidaan siirtää vain lailla.**
- Vasta uusi hallitus voisi antaa hallituksen esityksen eduskunnalle, mikä tarkoittaisi käytännössä käsittelyn aloittamista syyskuussa.
- **Laki on määrätty tulemaan voimaan 1.10.2023.**
- Eduskuntakäsittelylle ja lain vahvistamiselle jäisi vain noin kuukausi aikaa.
- **Epätietoisuus** mahdollisesta voimaantulon siirrosta pakottaisi hyvinvointialueet tekemään vaihtoehtoisia suunnitelmia ja olisi tilanteena hankala erityisesti, koska hyvinvointialueet ovat muutenkin vasta aloittaneet toimintansa.

Miksi ei kannata tehdä kiireellisiä muutoksia?

- Iäkkäiden henkilöiden määrä ei kasva yhtäkkiä, vaan vähitellen. Siksi on **aikaa seurata rauhassa** uuden vammaispalvelulain, uuden palvelurakenteen, uudistetun sosiaalihuoltolain ja iäkkäiden henkilöiden määrän kasvun **vaikutuksia kustannuksiin**.
- Vastan tämän jälkeen on mahdollista tehdä johtopäätöksiä mahdollisesti lainsäädäntöön tai palvelurakenteisiin tarvittavista muutoksista.
 - **Perustuslakivaliokunta** totesi mietinnössään, että **soveltamisalan muuttaminen edellyttää perusteellista säädösvalmistelua**. (PeV 79/2022 vp)
- Uuden lain kustannusten syntymiseen vaikuttaa myös se, että laissa on kolmen vuoden siirtymäaika ja osa palveluista (erityinen osallisuuden tuki osittain ja tuettu päätöksenteko) tulee voimaan vasta viiveellä.

Perustelut virkanäkemykselle

Lain toimeenpano on jo alkanut

4

- **Hyvinvointialueet ovat alkaneet valmistautua uuden lain voimaantuloon.**
- STM on järjestänyt toimeenpanon tueksi hyvinvointialueille ja valvontaviranomaisille neljä koko päivän kestävästä koulusta, joihin on osallistunut yhteensä noin 1000 vammaispalveluiden parissa työskentelevää henkilöä.
- Kahden seuraavan viikon aikana on vielä kaksi koulutusta, joista toinen on kaikille avoin. Siihen odotetaan osallistuvan useita satoja henkilöitä.
- THL on uudistanut vammaispalvelujen käsikirjaa siten, että uuden lain sisällön mukaiset sivut on tarkoitus avata jo kesäkuun alkupuolella.
- THL on myös valmistellut rakenteisen kirjaamisen edellyttämiä uuden lain mukaisia pohjia.
- Valvira ja avit ovat työskennelleet tiiviisti rekisteröinti- ja lupakäytäntöjen saattamiseksi uuden lain mukaisiksi.
- Vammaisjärjestöt ovat kouluttaneet omaa jäsenistöään.
- **Tämä työ jouduttaisiin tekemään uudelleen, jos lain voimaantuloa siirrettäisiin ja lakia muutettaisiin.**
- Vammaiset henkilöt ja kaikki heidän kanssaan työskentelevät **joutuisivat elämään epätietoisuudessa** siitä, mitä muutoksia lakiin olisi tulossa.
- **Kaikki joutuisivat soveltamaan osin vanhentuneita vanhoihin palvelurakenteisiin kirjoitettuja lakeja.**

Erilaiset kustannusarviot

- **STM jakaa VM:n kanssa näkemyksen** siitä, että vammaispalvelulain uudistuksen kustannusvaikutusten **arviointi on merkityksellistä** hyvinvointialueita koskevan rahoitusperiaatteen sekä perusoikeuksien toteutumisen ja hyvinvoinnin kannalta olennaisen julkisen talouden kestävyysnäkökulmasta.
- Lain ns. **ikääntymisrajauksen poistamisesta aiheutuvista lisäkustannuksista** on esitetty toisistaan huomattavastikin **poikkeavia arvioita**. STM:llä ei ole tietoa, minkälaisiin laskelmiin muiden antamat arviot perustuvat.
- **STM on arvioinut**, että ikääntymisrajauksen poistamisesta aiheutuisi vuosittain seuraavat lisäkustannukset:
2 914 862,5 (2023) 19 306 594,2 (2024) 20 700 852,3 (2025) 24 928 686,2 (2026) 25 607 287,4 (2027)
 - Suurin lisäys n. 20 milj. e vuosittain on arvioitu tulevan henkilökohtaiseen apuun, jossa on nykyisin ainoana palveluna ns. ikääntymisrajaus
 - Lisäystä on arvioitu olevan erityisesti omaishoidon ja kotihoidon asiakkaiden parissa.
 - Liikkumisen tukeen on arvioitu n. **3,4** milj. euron vuosittaista lisäystä vuosille 2026 ja 2027.
 - Liikkumisen tuen määrät ovat laskeneet vuodesta 2018 lähtien n. 20 %:lla eli jo ennen koronaa.

STM:n kustannusarviossa huomioon otettuja tekijöitä

- Ikääntymisrajaus ei olisi ollut ikäraja eikä ehdoton raja, vaan jokaisen henkilön osalta erikseen harkittava.
 - Se ei olisi missään tilanteessa koskenut vielä 65–vuotiaita henkilöitä.
 - Ikääntymisestä aiheutuvat toimintarajoitteet alkavat tyypillisesti yleistyä vasta 75 tai vielä useimmin vasta 85 vuoden iässä. Siksi ei voi laskea alle 75-vuotiaiden palvelukustannuksia ikääntymisrajauksen poistamisesta aiheutuviin kustannuksiin.
- Kustannuslaskennassa on otettu huomioon alkuperäisen vaikutustenarvioinnin tehneen laajapohjaisen työryhmän näkemykset ja laskelmat soveltuvien osien osin. Työryhmä arvioi, ettei ikääntymisrajauksella olisi mahdollista saavuttaa suuria säästöjä.

STM:n kustannusarviossa huomioon otettuja tekijöitä

- **Sosiaalihuoltolaki on edelleen ensisijainen yleislaki ja uusi vammaispalvelulaki toissijainen erityislaki.** Nämä säännökset ovat aivan vastaavat nykyisessä ja uudessa vammaispalvelulaissa henkilökohtaisen avun ikääntymisrajausta lukuun ottamatta.
 - Uutta vammaispalvelulakia tulee soveltaa vain silloin, kun vammaisen henkilö täyttää vammaisen henkilön määritelmän ja kun hän ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja hänelle sopivia palveluita muun lain (sosiaali- ja terveydenhuoltolaki, varhaiskasvatus- ja perusopetuslaki) nojalla.
- **lääkkäiden henkilöiden palvelutarve ja elämäntilanne** poikkeaa usein koko ikänsä vammaispalveluiden piirissä olevien vammaisten henkilöiden tarpeesta.
 - lääkkäiden henkilöiden palveluissa korostuu hoito, hoiva ja turvallisuus; osallisuuden tuki on sisällytetty myös shl:n mukaisiin palveluihin; kuntoutus on ensisijainen palvelu suhteessa esim. valmennukseen; vammaispalveluissa asunto ei sisälly ympärivuorokautiseen asumiseen.

Vertailu: vammaisen henkilön määritelmä

Uusi laki

Tätä lakia sovelletaan henkilöön (vammainen henkilö), jonka:

- 1) vamman tai sairauden aiheuttama fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä **toimintarajoite on pitkäaikainen tai pysyvä**
- 2) vamma tai sairaus **yhdessä** yhteiskunnassa esiintyvien **esteiden kanssa** estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa **ja**
- 3) itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää **välttämättä** tämän lain

12.5.2023 mukaisia palveluita.

Nykyinen laki

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on **pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua** tavanomaisista elämän toiminnoista.

Soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön 2 §

Lain toissijaisuus

Uusi laki

Tämän lain perusteella järjestetään vammaisen henkilön **tavanomaisessa elämässä tarvitsemia erityispalveluita, jos hän ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia** palveluita sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, varhaiskasvatuslain, perusopetuslain tai muun lain perusteella.

Nykyinen laki

Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, **jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja** tai tukitoimia muun lain nojalla.

Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan **yksilöllinen avun tarve**. (3 § 2 mom)

Kokonaan uusi vammaispalvelulaki

- **Kaikki vammaispalvelut järjestetään uuden vammaispalvelulain perusteella eri tavoin vammaisille henkilöille.**
- Kehitysvammalain perusteella ei järjestetä jatkossa lainkaan palveluita. Kehitysvammaisia henkilöitä noin 40 000 – 50 000
 - **Kehitysvammaispalveluihin ei tarvita jatkossa erillistä rahoitusta** tahdosta riippumatta erityishuoltoa lukuun ottamatta
- Henkilöstöresursseja on mahdollista käyttää entistä tehokkaammin
 - Yhteinen laki
 - Vain yksi asiakassuunnitelma, ei enää erityishuolto-ohjelmaa
 - Ei erillistä valitusoikeutta aluehallintovirastoon
- Oikeus palveluiden saantiin ei perustu diagnoosiin, vaan tavoitteena on turvata sisällöltään ja toteuttamistavaltaan yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut.

Vammaispalvelut

Subjektiiviset oikeudet

- 1) Valmennus
- 2) Henkilökohtainen apu
- 3) Erityinen osallisuuden tuki
- 4) Tuettu päätöksenteko
- 5) Vaativa moniammatillinen tuki
- 6) Asumisen tuki
- 7) Lapsen asumisen tuki
- 8) Esteettömän asumisen tuki
- 9) Lyhytaikainen huolenpito
- 10) Päivätoiminta

- 11) Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta
- 12) Liikkumisen tuki
- 13) Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle

Harkinnanvaraiset palvelut

- 14) Taloudellinen tuki
- 15) Muut palvelut ja tukitoimet

Ei uusi subjektiivinen oikeus

Vain osalle uusi subjektiivinen oikeus

Kaikille uusi subjektiivinen oikeus